

Sygn. akt VIII C 2475/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

dnia 14 grudnia 2015 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi w VIII Wydziale Cywilnym

w składzie: przewodniczący: SSR Bartek Męcina

protokolant: sekretarz sądowy Ewa Ławniczak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 grudnia 2015 roku

sprawy z powództwa J. F.

przeciwko Miastu Ł.- Administracji Zasobów Komunalnych Ł.

o zapłatę

1. zasądza od pozwanego Miasta Ł.- Administracji Zasobów Komunalnych Ł. na rzecz powódki J. F. kwotę 3.225,69 zł. (trzy tysiące dwieście dwadzieścia pięć złotych sześćdziesiąt dziewięć groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 14 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty,
2. oddala powództwo w pozostałej części,
3. nie obciąża powódki kosztami procesu na rzecz pozwanego.

Sygn. akt VIII C 2475/15

UZASADNIENIE

W dniu 25 maja 2015 roku J. F., reprezentowana przez pełnomocnika będącego adwokatem, wytoczyła przeciwko Miastu Ł. Administracji Zasobów Komunalnych Ł. w Ł. powództwo o zasądzenie kwoty 8.779,90 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 marca 2015 roku do dnia zapłaty, tytułem zwaloryzowanej kaucji mieszkaniowej oraz wniosła o zasądzenie zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powódka wskazała, że w dniu 17 lutego 2015 roku nabyła odrębną własność lokalu nr (...) położonego w Ł. przy ul. (...). Uprzednio, umową z dnia 29 sierpnia 1966 roku powódka stała się najemczynią powyższego lokalu mieszkalnego, w związku z czym uiściła kaucję mieszkaniową w wysokości 4.488 zł. Powódka zwróciła się do pozwanego o zwrot kaucji w zwaloryzowanej wysokości. Jednak pozwany wyliczył wysokość kaucji podlegającej zwrotowi na kwotę 0,45 zł, tymczasem z wyliczeń powódki wynika, że winna ona wynieść 8.779,90 zł. (pozew k. 2- 3)

W odpowiedzi na pozew strona pozwana, reprezentowana przez pełnomocnika będącego radcą prawnym, wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie na swoją rzecz od powódki zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu nie kwestionując swojego obowiązku wobec uprawnionych osób do zwrotu kaucji mieszkaniowej, pozwany wskazał, że winna być ona wypłacona w nominalnej wysokości. Podniósł, że ustawodawca nie określił sposobu waloryzacji kaucji wpłaconych przed wejściem w życie ustawy o najmie lokali z 1994 roku, a zatem zgodnie z treścią art. 385¹ k.c., przy ewentualnej waloryzacji świadczenia winny zostać uwzględnione zasady współzycia społecznego oraz interes obu stron. W ocenie pozwanego w niniejszej sprawie brak jest podstaw, aby odnosić wysokość wpłaconej kaucji do przeciętnego wynagrodzenia, takie postępowanie bowiem faworyzowałoby stronę powodową i

przerzucaloby całe ryzyko i negatywne skutki przemian gospodarczych na pozwanego, a tym samym naruszałoby jego uzasadnione interesy. Ponadto pozwany podniósł, że przy nabyciu lokalu powódka uzyskała wysoką bonifikatę. (odpowiedź na pozew k. 21-24)

Na rozprawie w dniu 14 grudnia 2015 roku powódka podtrzymała swoje dotychczasowe stanowisko. (protokół rozprawy k. 33)

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 19 sierpnia 1966 r. J. F. wpłaciła kwotę 4.488 zł. tytułem kaucji mieszkaniowej za lokal mieszkalny nr (...) położony w Ł. przy ul. (...). (pismo pozwanego k. 16, okoliczności bezsporne)

W dniu 1 lipca 1995 r. J. F. z poprzednikiem prawnym strony pozwanej dokonała aktualizacji umowy najmu lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w Ł. przy ul. (...). (umowa o najem lokalu mieszkalnego k. 9- 10, okoliczności bezsporne)

W dniu 17 lutego 2015 roku J. F. nabyła jako odrębną własność przedmiotowy lokal mieszkalny wraz z udziałem wynoszącym (...) w częściach wspólnych budynku i urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali. Cena sprzedaży została ustalona na kwotę 111.500 zł, od której to kwoty zastosowano bonifikatę w wysokości 90% oraz dodatkową bonifikatę z tytułu jednorazowej wpłaty w wysokości 20%. W konsekwencji cena za lokal ustalona została na kwotę 9.920 zł. (wypis z aktu notarialnego k. 11- 15, okoliczności bezsporne)

W związku z wykupem na własność lokalu mieszkalnego, pełnomocnik powódki pismem z dnia 13 maja 2015 r. zwrócił się do pozwanego o zwrot kaucji mieszkaniowej w zwaloryzowanej wysokości. (pismo pełnomocnika powódki k. 7)

W odpowiedzi na wniosek powódki, Administracja Zasobów Komunalnych Ł. w Ł. wyliczyła wysokość kaucji podlegającej zwrotowi na kwotę 1,15 zł, która to kwota zawierała należne odsetki. Pismem z dnia 26 maja 2015 roku pozwany poinformował pełnomocnika powódki o wysokości kaucji podlegającej zwrotowi oraz o tym, że Administracja nie waloryzuje kaucji mieszkaniowej, wskutek czego kaucja może zostać zwrócona wyłącznie w wartości nominalnej, powiększonej o odsetki. (pismo pozwanego k. 16, okoliczności bezsporne)

Pismem z dnia 3 czerwca 2015 r. pełnomocnik powódki poinformował, że odmawia przyjęcia zapłaty kaucji w wysokości wyliczonej przez Administrację Zasobów Komunalnych Ł. w Ł., czyli 1,15 zł. (pismo pełnomocnika powódki k. 8)

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne w dacie wpłaty kaucji mieszkaniowej – tj. w 1966 roku – wynosiło 1.934 zł (przed denominacją). Obecnie przeciętne miesięczne wynagrodzenie, zgodnie z komunikatem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za III kwartał 2015 roku, wynosi 3.895,33 zł brutto (to jest 2.780,77 zł netto) (M.P.1990, Nr 21, poz. 171, komunikat Prezesa GUS z 10 listopada 2015 roku – M.P.2015.1086)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił bądź jako bezsporny bądź podstawie dowodów z dokumentów, których prawdziwości nie kwestionowała żadna ze stron.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Powództwo jest usprawiedliwione w zasadzie, natomiast co do wysokości żądanej kwoty - zasługuje na uwzględnienie w części.

Podstawą prawną żądania pozwu jest art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. 2005, Nr 31, poz. 266 ze zm.), a także przepis art. 358¹ § 3 k.c.

W myśl pierwszego z przytoczonych przepisów, kaucja mieszkaniowa wpłacona przez najemcę przed dniem 12 listopada 1994 roku, pomniejszona o ewentualne należności wynajmującego z tytułu najmu, podlega zwrotowi w ciągu miesiąca od dnia opróżnienia lokalu lub nabycia jego własności przez najemcę. Skoro zatem powódka nabyła na własność lokal, który wcześniej zajmowała jako najemca, ma ona prawo domagać się zwrotu wpłaconej kaucji mieszkaniowej.

Na marginesie należy wskazać, co nie powinno budzić wątpliwości, że do kaucji mieszkaniowych wpłaconych przed dniem 12 listopada 1994 roku nie ma zastosowania ust. 2 cytowanego przepisu, stanowiący, że kaucja podlega zwrotowi w kwocie odpowiadającej przyjętemu przy jej wpłaceniu procentowi wartości odtworzeniowej lokalu obowiązującej w dniu jej zwrotu. Przepis art. 36 ust. 2 stanowi bowiem, że sposób obliczenia wysokości kaucji wskazany w tym przepisie dotyczy wyłącznie kaucji wpłaconych w okresie obowiązywania ustawy, o której mowa w art. 39 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku, tj. w okresie obowiązywania ustawy z dnia 2 lipca 1994 roku o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. 1998, Nr 120, poz. 787 ze zm.), tj. ustawy która weszła w życie właśnie w dniu 12 listopada 1994 roku. Jednocześnie należy wskazać, że do kaucji wpłaconych przed dniem 12 listopada 1994 roku nie można także stosować art. 6 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku. Przepis art. 36 ust. 1 tej ustawy jest bowiem *lex specialis* w stosunku do jej art. 27 ust. 1, przez który znajduje z kolei zastosowanie wspomniany art. 6 ustawy. Wynika to z wykładni systemowej - przepis art. 36 ust. 1 jest usytuowany po art. 27 ust. 1, w rozdziale 5 „Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe”. Ponadto jest on powtórzeniem art. 6 ust. 2. Przy założeniu, że przepis art. 6 poprzez art. 27 ust. 1 możnaby stosować także do kaucji wpłaconych przed dniem 12 listopada 1994 roku, przepis art. 36 ust. 1 byłby zbędny. Taka zaś wykładnia, w świetle której ustawodawca wprowadza do systemu prawa zbędne przepisy – co oczywiste - jest niedopuszczalna.

Mając powyższe na względzie, nie ma wątpliwości co do tego, że brak jest przepisu szczególnego regulującego obliczanie wysokości kaucji wpłaconej przez najemcę w 1967 roku.

Równocześnie, już na gruncie art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku, Sąd Najwyższy orzekł, że przepis ten nie wyłącza możliwości stosowania art. 358¹ § 3 k.c., tj. przepisu uprawniającego sąd do zmiany treści stosunku prawnego łączącego strony (waloryzacji) (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2002 roku, Prokuratura i Prawo 2003/3/36).

Znaczenia nie utraciło także stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w wyroku z dnia 3 października 2000 roku (w sprawie o sygn. K 33/99, Dz.U. Nr 83, poz. 946), w którym Trybunał stwierdził niezgodność z Konstytucją ograniczenia możliwości waloryzacji kaucji mieszkaniowych wpłaconych przed dniem 12 listopada 1994 roku. Orzeczenie dotyczyło, co prawda, przepisu art. 62 ustawy z dnia 2 lipca 1994 roku, zgodnie z którym kaucja mieszkaniowa wpłacona przed dniem 12 listopada 1994 roku podlegała zwrotowi wraz z oprocentowaniem, co było przyczyną rozbieżności co do tego, czy kaucje te mogą być waloryzowane, czy też nie, zaś obecnie brzmienie art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku jest odmienne, gdyż nie wskazuje sposobu obliczenia wysokości kaucji podlegającej zwrotowi. Jak jednak wskazano, nie skutkuje to utratą znaczenia tego orzeczenia. Przepis art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku nie wprowadza, bowiem sposobu obliczenia kaucji podlegającej zwrotowi (zatem wskazanie sposobu waloryzacji kaucji w oparciu o art. 358¹ § 3 k.c. ma bardzo istotne znaczenie), a równocześnie, co także istotne, wyrok Trybunał Konstytucyjnego dotyczy – także - kaucji wpłaconych przed dniem 12 listopada 1994 roku.

Powyższe oznacza, że obecnie brak jest jakichkolwiek wątpliwości, że wpłacone przed dniem 12 listopada 1994 roku kaucje mieszkaniowe podlegają waloryzacji, a nadto przy obliczaniu wysokości (zwaloryzowanego) świadczenia pieniężnego należy stosować reguły wskazane w art. 358¹ § 3 k.c.

W myśl przepisu art. 358¹ § 3 k.c., w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, zmienić wysokość świadczenia pieniężnego, chociażby były ustalone w orzeczeniu lub umowie.

Przytoczony przepis jest wyjątkiem od zasady nominalizmu wyrażonej w art. 358¹ § 1 k.c., zgodnie z którą, jeżeli przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania jest suma pieniężna, spełnienie świadczenia ma nastąpić przez zapłatę sumy nominalnej, chyba, że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Strony nie kwestionowały tego, że w rozpoznawanej sprawie po powstaniu stosunku zobowiązaniowego doszło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza. Istotna zmiana siły nabywczej pieniądza, która nastąpiła wskutek przemian społeczno-gospodarczych przełomu lat 80-tych i 90-tych jest zresztą okolicznością powszechnie znaną. Wystarczy analiza wysokości odsetek ustawowych - mających zmniejszać skutki inflacji - które np. w samym styczniu 1990 roku wynosiły 60%. Stwierdzić zatem należy, że w wyniku przemian ustrojowych doszło do zjawiska hiperinflacji, która swym zakresem przekroczyła ramy normalnego ryzyka kontraktowego, z jakim liczyć się winien każdy kontrahent. Skutkiem tych procesów był rewolucyjny spadek siły nabywczej pieniądza, charakteryzujący się wzrostem cen towarów i usług konsumpcyjnych, wzrostem wynagrodzeń, a także spadkiem realnej wartości złotego w stosunku do walut wymiennalnych.

W przedmiotowej sprawie spełniona jest, zatem przesłanka w postaci zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania.

Zgodnie z przepisem art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 1990 roku o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321), do zobowiązań pieniężnych powstałych od dnia 30 października 1950 roku, jeszcze nieprzedawnionych i niewykonanych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się art. 358¹§3 k.c. tylko do świadczeń w części niewykonanej; świadczenie strony pozwanej nie zostało zaś wykonane i nie jest przedawnione; zresztą taki zarzut nie został podniesiony.

Przepis art. 358¹ § 3 k.c. nie zawiera żadnych wskazówek konkretyzujących mierniki dokonywanej przez sąd waloryzacji, pozostawiając tę kwestię uznaniu sędziowskiemu.

Dokonując wyboru wskaźnika waloryzacyjnego, należy mieć na uwadze podstawowy cel waloryzacji, jakim jest przywrócenie początkowej wartości długu. Nie oznacza to jednak przyzwolenia na czysto matematyczne przerachowanie sumy nominalnej długu.

Sąd dokonujący waloryzacji świadczenia jest związany również dwoma kryteriami ocennymi, tj. interesem stron i zasadami współżycia społecznego.

Interes powódki wymaga by zwaloryzowana kwota kaucji mieszkaniowej odpowiadała kwocie wpłaconej w 1966 roku. Z kolei interes pozwanej nakazuje uwzględnienie jego sytuacji majątkowej, która powszechnie, z uwagi na procesy restrukturyzacyjne i zadłużenie wobec kontrahentów, jest oceniana jako zła. W związku z tym nie jest możliwe takie zwaloryzowanie kaucji mieszkaniowej, które zaspokoiliby w pełni roszczenie jednej ze stron procesu, pomijając wzgląd drugiej strony.

Sąd uznał, że właściwym miernikiem waloryzacji dla przedmiotowego stosunku prawnego będzie przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto. W orzecznictwie i doktrynie z jednej strony prezentowane jest stanowisko, że miernik waloryzacji winien odpowiadać charakterowi (rodzajowi) stosunku prawnego, którego dotyczy. Z drugiej jednak strony ugruntowany i niekwestionowany w orzecznictwie jest pogląd, że w przypadku waloryzacji kaucji mieszkaniowych wpłacanych przez najemcę, jako miernik waloryzacji należy przyjąć, nie czynsz, a właśnie przeciętne miesięczne wynagrodzenie. Wysokość kaucji była bowiem - co bardzo istotne z punktu widzenia określenia miernika waloryzacji w sprawach kaucji mieszkaniowych - odnoszona do wynagrodzenia najemców. Ponadto przyjęcie miernika w postaci czynszu byłoby niewłaściwe ze względu na zmiany charakteru czynszu (uprzednio nie odpowiadał faktycznym kosztom utrzymania lokali) i regulowanie go w poprzednim ustroju w sposób sztuczny, nie uwzględniający rzeczywistych kosztów oraz wydatków i nakładów wynajmującego; był on ustalany w oderwaniu od rzeczywistych uwarunkowań jego wysokości. Miernikiem zaś, który jest najbardziej miarodajny jest wynagrodzenie z tym, że w wysokości netto, a więc po odliczeniu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz zaliczek na ubezpieczenie

zdrowotne, emerytalne i rentowe, jako że przeciętne wynagrodzenie w poprzednim okresie nie uwzględniało tych elementów.

W dniu wpłaty kaucji (1966 rok - kwota 4.488 zł) przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosiło 1.934 zł. Wpłacona kaucja stanowiła, więc około 2,32 ówczesnego wynagrodzenia. Wynagrodzenie miesięczne za III kwartał 2015 roku to netto 2.780,77 zł. Obliczenie przedstawia się następująco: przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto w dniu wyrokowania (art. 316 § 1 k.p.c.) wynosiło 2.780,77 zł; wynagrodzenie netto pomnożone przez 2,32 daje kwotę 6.451,38 zł (tzw. kwota pełnej waloryzacji).

Ta kwota podlegała następnie przeliczeniu z uwzględnieniem przesłanek z art. 358¹ § 3 k.c., a więc z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego i interesów obu stron. Sąd miał na uwadze fakt, że obie strony były dotknięte procesami inflacyjnymi, a strona pozwana nie miała całkowitej swobody w dysponowaniu kwotą kaucji; możliwość deponowania środków pochodzących z kaucji mieszkaniowych pojawiła się dopiero z chwilą wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1987 roku w sprawie kaucji (...) (Dz.U. Nr 36, poz. 36). Sąd uwzględnił wreszcie – w ramach wyżej wskazanych przesłanek waloryzacji - okoliczność udzielenia powódce bonifikaty przy zakupie lokalu w wysokości 90% jego wartości oraz dalszej bonifikaty 20% z pozostałej części ceny. Nie sposób bowiem przyjąć, że okoliczność udzielenia powódce bonifikaty nie ma znaczenia w świetle art. 358¹ § 3 k.c. Strona pozwana, jak i jej poprzednik, przechowywali kwoty wpłacone tytułem kaucji mieszkaniowych na nieoprocentowanych rachunkach bankowych. Żadna ze stron procesu nie miała wpływu na wzrost inflacji, a tym bardziej nie była w stanie zapobiec ani zminimalizować jej skutków. Przy rozkładaniu ryzyka związanego ze zmianą siły nabywczej pieniądza polskiego, Sąd miał na uwadze również interesy obu stron, które bezpośrednio wiążą się z celem uiszczonej kaucji mieszkaniowej. Wpłacenie kaucji było czynnością jednorazową, zmierzającą do zabezpieczenia interesów wynajmującego, który mógł z przedmiotowej kaucji zaspokoić swoje ewentualne roszczenia z tytułu najmu, np. w razie zniszczenia lokalu przez najemcę.

Uwzględnienie interesów obu stron oraz zasad współzycia społecznego skłania do przyjęcia założenia, że negatywnymi skutkami inflacji winny być obciążone w mniej więcej równym stopniu obie strony, tak by rozłożyć ryzyko procesów ekonomicznych w sposób równomierny. Z drugiej strony nie można dokonywać prostego, matematycznego przerachowania, gdyż wskazane wyżej kryteria mają zapewniać maksymalną elastyczność ocen, a tym samym prowadzić do waloryzacji zgodnej z interesami stron i rozumianej jako sprawiedliwa. Wyklucza to więc proste przerachowanie arytmetyczne i jakikolwiek przyjęty z góry algorytm waloryzacji.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe względy, Sąd uznał, że w świetle zasad współzycia społecznego i interesów obu stron, zwaloryzowana kaucja mieszkaniowa powinna wynosić połowę kwoty tak zwanej waloryzacji pełnej, a więc oscylować wokół kwoty 3.225,69 zł.

Wobec zgłoszenia w pozwie roszczenia opiewającego na wyższą kwotę, powództwo zostało uwzględnione jedynie w części – Sąd zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 3.225,69 zł.

W pozostałej części powództwo, jako nieuzasadnione co do wysokości, podlegało oddaleniu, ze względów o których mowa powyżej, o czym orzeczono w pkt 2 sentencji wyroku.

Sąd zasądził od Miasta Ł. - Administracji Zasobów Komunalnych Ł. w Ł. na rzecz powódki kwotę 3.225,69 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania orzeczenia do dnia zapłaty.

Odsetki należą się zgodnie z art. 481 § 1 k.c. w przypadku opóźnienia w spełnieniu świadczenia. Roszczenie jest wymagalne w dacie wyrokowania w niniejszej sprawie z uwagi na konstytutywny charakter orzeczenia waloryzującego świadczenie pieniężne (tak m. in. Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 23 stycznia 1998 roku, II CKU 129/97, Prokuratura i Prawo 1998/7-8, str. 31; z dnia 22 lutego 2001 roku, II CKN 404/00, LEX nr 52633; z dnia 25 lipca 2001 roku, I CKN 127/01, LEX nr 52479).

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., mając na uwadze charakter żądania, która to okoliczność, zdaniem Sądu, oceniana przez pryzmat zasad współżycia społecznego, uzasadnia odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu.

Powódka wygrała proces w 36% (żądała zasądzenia kwoty 8.779,90 zł, a zasądzono na jej rzecz kwotę 3.225,69 zł). Zgodnie z zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu (art. 100 k.p.c.), winna byłaby stronie pozwanej koszty poniesione przez pozwaną w celu obrony jej praw, w zakresie w jakim pozwana wygrała sprawę – w 64%.

Koszty poniesione przez pozwaną wyniosły łącznie 1.200 zł i obejmowały koszty zastępstwa radcy prawnego (§ 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Zgodnie z treścią przepisu art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W ocenie Sądu taki właśnie szczególny wypadek zachodzi w stosunku do powódki.

Wskazany przepis pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nieobciążania jej kosztami procesu. Do kręgu wypadków szczególnie uzasadnionych należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zaliczane są między innymi sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony. Wskazać przy tym należy, że całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku, powinien być oceniony z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. wyrok SA w Łodzi z dnia 2013-11-27, sygn. akt I ACa 725/13; postanowienie SN z dnia 2013-10-24, sygn. akt IV CZ 61/13).